

Dialogin tekstityksen toteutusvaihtoehdot näyttämötaiteissa

Teakon

Kimmo Karjunen 2011

Teatterikorkeakoulu

Haapaniemenkatu 6

PL163, 00531, Helsinki

Table of Contents

<u>DIALOGIN TEKSTITYKSEN TOTEUTUSVAIHTOEHDOT NÄYTTÄMÖTAITEISSA</u>	3
<u>AVOIN TEKSTITYS, YKSILÖLLINEN TEKSTITYS</u>	4
TEKSTIN SOVITTAMINEN NÄYTTÖLAITTEELLE	5
AVOIN TEKSTITYS:	6
YLÄTEKSTITYS (SURTTITLES, SUPERTITLES)	6
TEKSTITYS LAVASTEISSA, OSA NÄYTTÄMÖKUVAA, ALATEKSTITYS (SUBTTITLES)	6
NÄYTTÖLAITTEIDEN VERTAILU	8
<u>LED-NÄYTTÖ</u>	8
<u>TELEVISIO</u>	9
<u>PROJEKTORI</u>	10
<u>YKSILÖLLINEN TEKSTITYS:</u>	11
<u>SELKÄNOJANÄYTTÖ</u>	12
IRTONÄYTTÖ (ÄLYPUHELIN/IPOD/IPHONE/IPAD)	13
TAUSTAPEILITEKSTITYS (THE REAR WINDOW CAPTIONING SYSTEM)	14
<u>SONY SUBTITLE GLASES</u>	15
<u>TEKSTITYKSEN TUOTTAMINEN</u>	15
<u>TEKSTITYKSEN AJAMINEN</u>	16
<u>MIKÄ NÄISTÄ JÄRJESTELMISTÄ OLISI KÄYTTÖKELPOINEN?</u>	17
<u>LIITTEET</u>	19

Dialogin tekstityksen toteutusvaihtoehdot näyttämötaiteissa

Tätä raporttia lukeaksesi tutustu ensin Tanja Borgin +Esiselvitys tekstityksen vaikutuksesta teatterielämykseen sekä teattereiden mahdollisuuksista lisätä tekstityksiä esityksiinsä+(liite 1 ja 2) sekä Stagetextin +A good practise to open captioning+(liite 3).

Raportti keskittyy tekstityksen esittämisen tekniikoihin, niiden eroihin ja käytettävyyteen.

Teatteri, musiikkiteatteri ja ooppera poikkeavat hieman toisistaan katselukokemuksen suhteen. Oopperassa kaikille näkyvä tekstitys näyttämön päällä on jo tuttua. Oopperat tyypillisesti ovat tekstillisesti ja toiminnallisesti sen verran hitaita ettei tekstin määrä ja näyttämötapahotumien samanaikaisuus muodostu suureksi ongelmaksi. Myöskään tekstin sijaitseminen kaukana esiintyjästä ei muodostu ylitsepääsemättömäksi ongelmaksi. Toiminta harvoin karkaa katsojalta vaikka lukisikin näyttämökuvan yläpuolelle sijoitettua tekstiä.

Puheteatterissa näyttämötapahotumat ja tekstin lukeminen saattavat muodostaa katselutilanteessa konfliktin. Katsojana ei ehdi nähdä kaikkea ja esityksen seuraaminen jää vajaaksi. Tässä auttaa tekstin ja muun katsottavan näyttämötapahotuman sijaitseminen niin lähekkäin, ettei katsetta tarvitse siirtää kokonaan pois näyttelijästä. Teksti on saatava lähelle toimintaa ja puhujia.

Avoin tekstitys, yksilöllinen tekstitys

(Open captioning, closed captioning)

Harkitsemisen arvoinen asia on henkilökohtaisen, jokaiselle katsojalle tarvittaessa näkyvän tekstin ja kaikille yhteisen tekstityksen välillä tehtävä valinta.

Avoin tekstitys näkyy kaikille ja niistä voivat hyötyä kaikki katsojat. Vahvistamaton puhe voi suuressa teatterissa olla vaikeasti seurattavaa tarkkakuuloisellekin. Tekstistä voi olla helpotusta laulun sanojen ymmärtämisessä tai kehnosta akustiikasta johtuvan ymmärrettävyyden heikkenemisen yhteydessä. Tekstityksen lisääminen kaikkiin teattereihin ja kaikkiin esityksiin ei ole aivan suoraviivaisen ongelmatonta.

Yksilöllinen tekstitys voi kuulostaa ihanteelliselta ratkaisulta. Teknisiä ratkaisuita on useita ja osa näistä on hyvin kalliita ja hankalia toteuttaa. Pahimmillaan yksilöllinen tekstitys voi olla muusta katsomosta eristävä ja esteenä esityksen yhteisöllisen kokemuksen saamisessa. Toisaalta outo teknologia, jota ei ole kaikilla katsojilla käytettävissä, voi myös toimia keskustelun alkusäyksenä.

Tekstin sovittaminen näyttölaitteelle

Kaikki tekstityskeinot vaativat toimiakseen laadukkaan tekstin sovituksen näyttölaitteelle. Näytelmäteksti ei ole yleensä sellaisenaan käyttökelpoinen. Todennäköisesti tekstiä on ainakin muokattu näyttelijöiden suuhun sopivaksi, kieltä on voitu nykyaikaistaa. Joskus valmista tekstiä ei edes ole.

Teksti on vähintäänkin annosteltava kerralla luettaviin virkkeisiin ja hyvin todennäköisesti tekstiä on tiivistettävä, kirjoitettava uudestaan. Kokonaisten repliikkien täytyy kirjainmäärältään mahtua luettavaksi näyttölaitteeseen ja mielellään vielä yhdellä kertaa, ettei luettavan suuri määrä estä näyttämön seuraamista.

Tekstityksen sovittaminen helposti luettavaksi vaatii ammattitaitoa, jota harvoin on teatterissa jo valmiina. Parhaaseen lopputulokseen voitaisiin päästä, jos yksi ja sama henkilö voisi keskittyä tähän työhön toistuvasti. Suomen olosuhteisiin voisi sopia järjestely, jossa tätä palvelua tarjotaan teattereille keskitetysti. Ammatilainen voisi tehdä tekstityön tehokkaasti ja sudenkuoppia välttämällä joko videotaltion perusteella tai paikan päällä käyden. Tekstityksen ajamiseen esityksessä voisi teatteri löytää ratkaisun itse.

Mikään teknologia ei ole niin ylivoimainen että se ratkaisisi kaikki ongelmat. Parhaimmillaan tekstityksen keinot olisi voitava valita teatteri- ja esityskohtaisesti ainakin parista vaihtoehdosta. Esimerkiksi kannettavan lukulaitteen ja näyttämökuvan ulkopuolelle projisoitavan tekstin yhdistelmällä voisi yksi teatteri saada jokseenkin tyydyttävän ratkaisun kaikkiin esityksiinsä.

Tätä monimuotoisuutta eivät tosin tue laitevalmistajien kirjavat tekniikat tekstityksen ohjauksessa: kenelläkään ei ole tällä hetkellä tarjota kattavien teknisten ratkaisujen yhdistelmää yhdellä ja samalla ohjausjärjestelmällä.

Avoin tekstitys:

Teksti voi sijaita joko näyttämökuvan sisällä, lähellä esiintyjää tai se voi olla selkeästi näyttämökuvan ulkopuolella, ylä-, alapuolella tai sivussa.

Kaikille näkyvässä tekstityksessä voidaan käyttää korkeintaan kahta kieltä, mielellään vain yhtä.

Näyttämöllä oleva teksti on koettavissa osaksi esitystä eikä se automaattisesti sovi kaikenlaisiin esityksiin. Selkeästi näyttämökuvan ulkopuolella oleva tekstitys koetaan apuvälineeksi ja se on helpommin hyväksyttävissä, mutta mahdollisesti sitä on hankalampaa seurata, koska välimatka katseella seurattavien kohteiden välillä kasvaa.

Ylätekstitys (surtitles, supertitles)

Mallia ~~Kansallisooppera~~. Tekstit projisoidaan huomaamattomalle tummalle projisointipinnalle tai käytetään näyttölaitetta, joka sijaitsee näyttämöaukon ylälaudassa. Tekstitys voi olla tyylikkään vähäeleisesti läsnä.

Tekstitys lavasteissa, osa näyttämökuvaa, alatekstitys (subtitles)

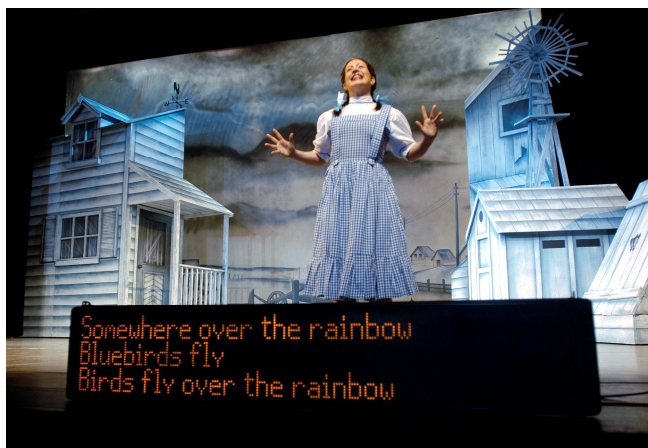
Näyttämökuvan sisään voidaan rakentaa tekstitys, joka on osa visuaalista ratkaisua. Tekstit voivat sijaita aivan esiintyjän lähellä. Ei ole epäselvää kuka sanoo mitään. Toisaalta kun tekstitys on osa kuvallista kerrontaa, ei sitä voida käyttää yhteisenä ratkaisuna lähtökohtaisesti toisistaan erottumaan pyrkivissä esityksissä. Tämäntapaisissa näyttämöllisissä ratkaisuissa on myös kovin suuri kiusaus käyttää tekstiä tarinankerronnan yhtenä tasona ja teksti ei välttämättä ole enää vain näyttelijöiden puhuman dialogin toistamista.

Näyttämökuvaan projisoitua tekstiä on käytetty esimerkiksi ruotsalaisten Riksteaternin ja Regionteatern Blekinge Kronobergin vierailuesityksessä Utvandrarne (Maastamuuttajat) 2007. Tästä tarkemmin Tanja Borgin selvityksessä liitteessä 02.

Yksi alatekstityksen muoto on käyttää led-näyttöä, joka tilanteesta riippuen sijoitetaan näyttämökuvaan tai sen välittömään läheisyyteen. Tällaista näyttöä käytetään Englannissa Stagetext®-järjestelmässä. Näytön ei tarvitsisi olla teatterin oma, jos näyttöä lainattaisiin useamman teatterin välillä ja tekstitys olisi käytettävissä kullakin teatterilla vain osan aikaa tuotantokautta.

Avoin tekstitys voidaan myös toteuttaa vain osaan katsomosta. Tällöin on mahdollista käyttää näyttölaitteena jo jopa teatterissa valmiiksi olevia laitteita, suuria televisioita.

Näyttölaitteiden vertailu

STAGETEXT captioned performance of The Wizard of Oz, The Lowry Theatre, Salford Quays, Manchester Photo: Ben

LED-näyttö

Tekstikäyttöön soveltuvia LED-näyttöjä on olemassa hyvin erikokoisia, värillisiä, yksivärisiä ja jopa sellaisia, joilla voidaan näyttää videokuvaa. LED-näyttö vaatii kaapeloinnin käyttöpaikalle. Jos se halutaan sijoittaa näyttämökuvaa, on varmistettava siitä, että kaapeli voidaan ylipäänsä vetää, jos käytetään pyörönäyttämöä tai näyttämönostimia.

LED-näytöt voivat olla tarvittaessa hyvinkin kirkkaita ja tämä on ainoa väline, joka voi näkyä kunnolla auringonvalossa esimerkiksi kesäteatterissa. Näytön täytyy tällöin olla erityisesti auringonvalossa käytettävää mallia ja säänkestävä. Myöskään esityksessä mahdollisesti käytettävä savu ei häiritse tekstitystä samalla tavalla kuin esimerkiksi projisoitua kuvaa. Kirkkaassa LED -näytössä on hyvä olla kirkkauden säätö esimerkiksi valopöydästä DMX-signaalin avulla. Näin näytön kirkkaus voidaan säätää eri kirkkauksisten näyttämökuvien kanssa sopivaksi.

LED-näyttö voidaan helposti hankkia oikean muotoisena siten, että siihen mahtuu tarvittavat yksi tai kaksi riviä tekstiä kerralla. Suureenkin teatteriinkin voi saada riittävän suuren näytön niin, että se näkyy koko katsomoon.

Matriisi-LED-näytöt vaativat tyypillisesti oman erityisohjelmiston, jolla teksti ajetaan esityksessä. Jos LED-näyttö voi näyttää grafiikkaa, voidaan teksti ajaa näytölle videosignaalina esimerkiksi tavallisella Powerpoint-ohjelmalla ja voidaan käyttää suurta valikoimaa fontteja ja esimerkiksi värejä.

Kansallisoopperan uusi tekstityslaite on toteutettu LED-näytöllä.

Muutama esimerkki näyttölaitteiden hinnoista

2,8m leveä kaksirivinen yksivärinen näyttölaite 4 400 " (Wahlberg, liite 17)

3,5m leveä kaksirivinen yksivärinen näyttölaite 20 000 " (Visutech)

3,5m leveä graafinen yksivärinen näyttölaite 26 000 " (Visutech)

Täysgraafiikkaan kykenevät värinäytöt ovat vielä kalliita.

Televisio

GoTheatricall'i , Brink Productions Harbingerq Photo by Christopher Herzfeld. Simuloitu kuva.

Litettä LCD- tai plasmatelevisio on hyvinkin edullinen näyttölaite. Sen suurin ongelma on sen mittasuhteet. Tavallinen televisio on sellaisenaan liian neliömäinen tekstityskäyttöön. Näytön tulisi olla matala mutta leveä. Tietysti osa näytöstä voidaan vaikka piilottaa orkesterimonttuun niin että saavutetaan halutut mittasuhteet.

Televisio on edullinen. Suurenkin (60+eli noin 1,33m leveä) television voi saada hieman yli tuhannella eurolla. Joskus tosin suuressa teatterissa näitä saatetaan tarvita useampia. Televisiolla voidaan myös näyttää hyvin tarkkaa grafiikkaa ja fontteja.

Yleisimmistä näyttötekniikoista Plasma on parempi kuin LCD, koska tällaisessa televisiossa musta on mustaa. Näyttö on oikeasti pimeä, kun siinä ei esitetä tekstiä esimerkiksi blackoutin (pimeyden) aikana.

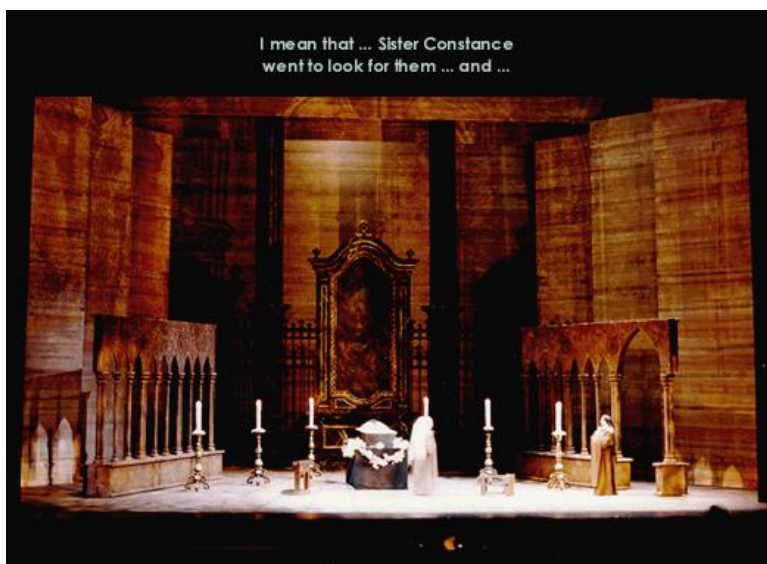
Televisiolle vedettävän videosignaalin kanssa saatetaan joutua käyttämään HDMI-extenderiä, koska HDMI-kaapelia ei voida vetää yli 10 m matkaa. Tämä lisää järjestelmän monimutkaisuutta ja haavoittuvuutta.

Muutama esimerkki televisioiden hinnoista:

60" LG 60PZ250N Full HD 3D plasmatelevisio 1 400 " (verkkokauppa.com)

64" Samsung PS64D8005 64" Full HD plasmatelevisio 2 900 " (verkkokauppa.com)

Projektori

Surtitles™, The Canadian Opera Company's Dialogues des Carmélites, 1997. Photo: D. Brian Campbell

Videoprojektorin ja valkokankaan yhdistelmällä voidaan helposti toteuttaa suurikin tekstinäyttö. Videoprojektorit eivät ole yhtä kirkkaita kuin televisio tai LED-näyttö, mutta kirkkaus riittää hyvin teatterissa.

Projisointipinta voi olla hyvinkin melkein mikä tahansa tumma tasainen levy. Kun tekstiä ei projisoida, on näyttöpinta huomaamaton. Videotykkienkin kuvasuhde on tekstitykselle epäedullinen ja valosta menee suurin osa ohi kuvapinnalta. Ohimenevää valoa saatetaan jopa joutua rajaamaan, jotta se ei häiritse näyttämökuvaa. Hyvänä puolena voi pitää sitä, ettei kuvapintaan itseensä tarvitse vetää sähköä tai datakaapelia. Tällöin sitä voidaan käyttää myös liikkuvassa näyttämökuvassa kunhan pystytään huomioimaan kuvapinnan liike projektorin suuntauksessa tai kuvaa tuotettaessa.

Projektorin toimintaa häiritsee teatterisavu. Projektorin kiila tulee näkyviin jo hyvin pienessä usvamäärässä ja suuri usvamäärä syö projektorin valotehon. Jos tavallista toimistoprojektoria käytetään päivittäin savuisessa tilassa, ei se kestä käyttökelpoisena vuottakaan. Linssien ja kennojen likaantuminen tuhoaa sen.

Projektoreiden kuvanmuodostustekniikoissa on eroja. Paras vaihtoehto tekstitykseen on LCD-kenno. Halvat yksikennoiset DLP-projektorit kärsivät sateenkaari-ilmiöstä: kun pimeässä huoneessa katsotaan mustavalkoista kuvaa, katsetta käännettäessä kuvan kirkkaat pisteet hajoavat näköalueen reunalla sateenkaaren väreihin hyvin häiritsevällä tavalla. LCD-projektorien huono puoli on taas niiden varsin lyhyt käyttöikä. Lamppu kestää tyypillisesti noin 2000 h ja projektorin kuvakenno kestää korkeintaan kolmen lampun käyttöä eli 6000 h eli noin 1500 harjoitusta ja esitystä.

Videoprojektorilta ei vaadita suurta kirkkautta. Noin 3000 ANSI lumenia riittää tekstityskäytössä. Projektori sijaitsee yleensä salin perällä, projisointimatka on pitkä eikä projisoitava teksti ole kovin leveä, ehkä korkeintaan noin 5 m. Tavallinen toimistoprojektori ei käy. Projektorissa on oltava vaihtolinssi ja projektorin olisi syytä olla hyvin hiljainen.

Muutama esimerkki käyttökelpoisista projektoreista:

Epson EB-G5600 4500/3600 ANSI-lumen data-videoprojektori telinssillä 4 600 ”

Panasonic PT-DW6300E 6000 ANSI-lumen data-videoprojektori telinssillä 10 400 ”

Yksilöllinen tekstitys:

Hyvät puolet

Tekstitys ei häiritse tekstitystä tarvitsematonta. On mahdollista tarjota tekstitys usealla eri kielellä samanaikaisesti.

Huonot puolet

Tekstityslaitteen käyttöön asettaminen vie huomiota esityksestä. Myös mahdollinen laitevika voi häiritä seuraamista. Laitetta käyttävä voi tuntea itsensä eristetyksi muista katsojista.

Mahdollisesti hyvin kallis järjestelmä, jos jokaiseen penkkiin asennetaan henkilökohtainen tekstityslaitte johdotuksineen. Jos tekstityslaitteita ei ole mahdollista asentaa kaikkiin istuimiin, ei laitetta tarvitseva voi vapaasti istua missä tahansa katsomon osassa ystävien tai sukulaisten

kanssa, vaan joutuu tyytymään varusteltuihin istumapaikkoihin. Riippuen toteutustavasta on mahdollista, että katsetta on häiritsevästi siirrettävä pitkä matka korkeus- ja syvyysuunnassa (lähelle - kauas) lukulaitteen ja esityksen välillä.

On olemassa myös siirrettäviä järjestelmiä, joissa katsoja ottaa lukulaitteen mukaansa omalle paikalleen ja palauttaa sen esityksen jälkeen.

Selkänöjanäyttö

Seats in Grand Theater at Sejong Center for the Arts in Seoul, photo Seoul Korea/Flickr

Tuolin selkänöjaan on asennettu henkilökohtainen tekstityslaite. Katsoja voi valita esimerkiksi useasta kielivaihtoehdosta tai kytkeä oman laitteensa pois päältä. Tämä on johdotuksineen hyvin raskas järjestelmä ja joissain, esimerkiksi liikuteltavissa katsomoissa, käytännössä mahdotonkin ratkaista.

Kätevää on tietysti se, että tekstitys on mahdollista valita itse. Jopa eri kielillä. Laitteiden alttius vahingoittua tai kadota on pieni, koska laitteet ovat kiinteitä.

Selkänöjanäyttöjä on käytössä Electronic Libretto . nimellä useissa merkittävässä oopperataloissa (Metropolitan Opera, Vienna State Opera, Royal Opera House, La Scala).

Irtonäyttö (älypuhelin/iPod/iPhone/iPad)

CaptiView Closed Caption Viewing System

RiksText-tekstitys on kustannuksiltaan kevyt. Hyvänä puolena voi pitää sitä, että tekstityslaitteena voi toimia katsojan oma jo olemassa oleva laite. Käytön mahdollistama ilmainen ohjelma on ladattavissa puhelimiin ja muihin Android- ja i os- käyttöjärjestelmää käyttäviin laitteisiin (tablettietokone, iPad ja iPod).

Ongelmana on lukulaitteiden hallinta. On varmistettava että haluttu, muuhunkin käytettävissä oleva lukulaite, myös palautetaan käytön jälkeen. Jos käytetään asiakkaan omaa laitetta, on tarjottava apuhenkilö, joka tarvittaessa lataa ja asentaa ohjelman ja asettaa laitteen käyttövalmiiksi. Asiakkaan on myös täytynyt huomata ladata oma laitteensa, jotta virtaa riittää koko esityksen ajaksi.

RiksText on ollut Suomessa käytössä Viirus teatterin #identity is a myth+ näytelmässä 2011.

Myös amerikkalainen GoTheatrical!i on valmistanut iPhone-ohjelman tekstitykseen.

Taustapeilitekstitys (The Rear Window Captioning System)

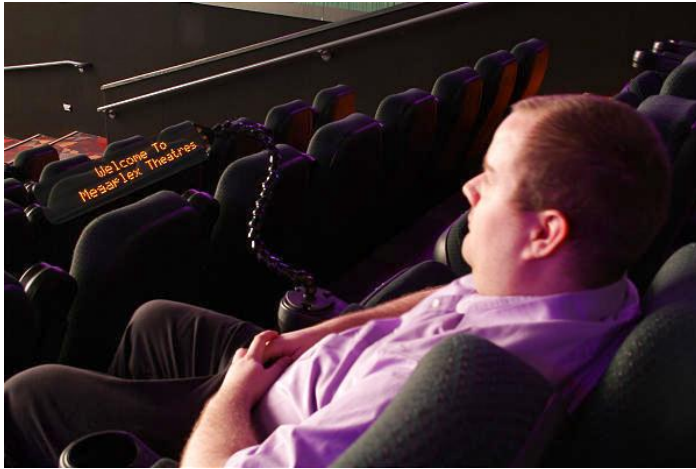

Photo: Deseret News

MoPix Rear Window Captioning Reflector.

Photo: videototechnology.blogspot.com

Taustapeilitekstitys on Amerikassa elokuvateatterissa käytettävä tekstityskeino kuulovammaisille. Sen on kehittänyt WGBH:n The Media Access Group. Taustapeilitekniikassa lukulaitteena toimii vain joutsenkaulan varassa oleva tummennettu läpinäkyvä muovilevy. Muovilevyn avulla peilataan katsomon takaseinässä olevaa peilikuvana olevaa tekstiä. Teksti voi olla tuotettu projisoimalla, LED-näytöllä tai televisioruudulla. Heijastuksen voi asettaa levyä kääntämällä vaikka näyttämökuvan kanssa päällekkäin. Muut katsojat eivät näe heijastuvaa tekstiä.

Hyvänä puolena voi pitää katselulaitteen ja koko järjestelmän edullisuutta, ja sitä että tekstin ja näyttämötahtuman voi saada asetettua hyvin päällekkäin, myös syvyysterävyysmielessä. Teksti näyttää pysyvän paikallaan suhteessa näyttämökuvaan eikä se liiku päätä liikutellessa. Amerikkalaiselle heijastimelle täytyy suunnitella uudenlainen kiinnitys, koska meidän teattereissamme harvoin on mukitelaineita, joihin laite on tarkoitettu kiinnitettäväksi.

Sony Subtitle glasses

Sony subtitle glasses, BBC

Vielä keskeneräinen tuote markkinoilla on Sony UK:n kehittämät tekstityslasit elokuvien tekstitystä varten. Lasit ovat kevyet ja linssi on täysin kirkas. Lasien läpi katsottaessa näyttämönäkymän päällä leijuu tekstiä. Tekstiä voidaan näyttää kolme riviä, 35 merkkiä riviä kohden. Tekstin etäisyyden voi valita kolmesta vaihtoehdosta. Kielivaihtoehtoja voi olla useita. Teksti on vihreää valoa. Teksti liikkuu näyttämöllä pään liikkeiden mukana. Lasit ovat kiinni vastaanotin/paristokotelossa. Paristojen kesto on 6 tuntia, valittavissa voi olla jopa 6 kieliversiota. Teksti siirretään lasiin wifi välityksellä. Tuote tulee mahdollisesti markkinoille vuoden 2012 aikana.

Tekstityksen tuottaminen

Näyttöjärjestelmästä riippumatta teksti on aina tuotettava ja se on jotenkin ajettava esitykseen rytmitettyinä. Jokainen järjestelmä käyttää omaa ohjelmistoaan tekstin ajamiseen eli tekstitiedostot eivät suoraan ole vaihtokelpoisia. Muunnokset eri järjestelmien välillä voidaan kuitenkin tehdä muuntamalla teksti tekstitiedostoon ja uudelleen toisessa järjestelmässä käytettäväksi.

Tekstin tuottaminen vaatii sen kaltaista ammattitaitoa, ettei sitä välttämättä löydy teatterista. Palvelu on hankittava muualta. Jos käytetään apuna videotallenteita, työtä varten ei tarvitse välttämättä matkustaa montaa kertaa paikan päälle katsomaan esitystä. Suomen oloihin voisi riittää yksi palveluntarjoaja koko maahan. Teattereille palvelu olisi houkutteleva, jos se voitaisiin hinnoitella edulliseksi tai jopa ilmaiseksi.

Tekstityksen ajaminen

Tekstityksen järjestäminen repertuaariteatterissa vaatii ammattitaitoisen operaattorin. Jos tekstityslaite ei ole kiinteästi teatteriin asennettu, täytyy se asentaa toimintakuntoon jokaiseen esitykseen. Järjestelmän käyttöönotto vaatii kokemusta video- ja tietokonelaitteiden kytkemisestä. Tällaista ammattitaitoa voi löytyä joko teatterin ääni- tai valohenkilökunnasta.

Esityksen mukana vaihtuvan tekstin ulosajo vaatii henkilön ajamaan tekstiä ulos. Tekstityksen ulosajoon ei ole mitään koneellista rytmitystekniikkaa, joka osaisi huomioida näyttelijöiden muuttuvat rytmit esityksestä toiseen tai jopa vahinkohypyt tekstin sisällä. Tehtävä ei ole niin monimutkainen, etteikö sitä voisi hoitaa jonkin toisen tehtävän yhteydessä. Jos esityksissä käytetään kuiskaajaa, voisi tämä olla hänelle luonteva tehtävä, koska hän joka tapauksessa seuraa esityksen tekstiosuutta. Muut mahdolliset henkilöt tekstin ajamiseen voisivat olla valo-operaattori tai äänimies, riippuen vähän esityksessä olevien muiden tehtävien vaativuudesta. Henkilö ei välttämättä kaikissa eri esityksissä olisi sama.

Oman haasteensa tekstitykselle asettavat improvisaatioon perustuvat esitykset. Tällöin tekstin luominen ja ajaminen kaikkine mahdollisine vaihtoehtoineen ja jopa uuden tekstin syöttäminen kesken esityksen voi osoittautua aivan liian haastavaksi, vaikka operaattori keskittyisi vain tähän tehtävään.

Espanjassa on kokeiltu tekstityksen etäkäyttöä. Tekstin ajaja ei ole ollenkaan paikalla teatterissa, vaan hän seuraa esitystä nettilähetyksenä ja ajaa esityksen vaikka kotoaan.

Mikä näistä järjestelmistä olisi käyttökelpoinen?

Edullisin tekstitykseen käytettävä laitteisto olisi kasattavissa tavallisista toimisto- ja kuluttajalaitteista. Tekstin ulosajoon voitaisiin käyttää kannettavaa tietokonetta ja yleistä PowerPoint-ohjelmaa.

Näyttölaitteena toimisi edullisimmin suurikokoinen televisiovastaanotin tai useampia. Videosignaalin vetämiseen pitkän matkan päästä tarvitaan HDMI-extenderiä. Signaalijohtona voidaan tällöin käyttää verkkokaapelia tai optista kuitua. Tällainen extenderi maksaa noin 600 ”.

Vaikka tämä kalusto saattaa löytyä teatterista jo valmiina, on suositeltavaa, että laitteisto on yksinomaan tässä käytössä. Tällöin pystytys esityksiä varten on vaivatonta eikä vaadi suurta asiantuntemusta.

Joissain tapauksissa kannettavan laitteen käyttö (RiksText) voisi olla hyvin kustannustehokas, varsinkin jos käyttömukavuutta voisi parantaa tarjoamalla mahdollisuuden kiinnittää näyttölaite (iPod) tuolin selkänojaan esimerkiksi tarranauhalla.

Pelkän näyttölaitteen lisäksi tarvitaan aina myös tietokone ja ajo-ohjelma. Joissain tapauksissa tarvitaan kaapelointia tai esimerkiksi langaton verkko. Joissain tapauksissa ohjausjärjestelmän täytyy olla monimutkaisempikin.

Erialaisten näyttölaitteiden kustannusvertailu

		Näyttölaitteen hinta	Asennuskustannukset	Vuotuiset käyttökustannukset	Käyttöikä vuosia	Kuinka monelle katsojalle	15 v Kokonaiskäyttö-kustannus €
LED näyttö	Wahlberg	4400	500	0	15	kaikille	4 900
2,8m leveä kaksirivinen yksivärinen näyttölaite							
LED näyttö	Visutech	20000	500	0	15	kaikille	20 500
3,5m leveä kaksirivinen yksivärinen näyttölaite							
Televisio, 2 kpl		3500	500	0	10	n. 200	9 250
60" LG 60PZ250N Full HD 3D plasmatelevisio ja videosignaalin veto CAT-5 kaapelilla							
Projektori ja valkokangas		4600	1500	300	5	kaikille	19 800
Epson EB-G5600 4500/3600 ANSI-lumen data-videoprojektori telelinssillä							
Selkänöjanäyttö	Electronic Libretto	320000	sisältyy	1600	15	400	344 000
kustannus n. 800€/istuin, laskelmassa varustellaan 400 paikkaa							
iPod touch	RiksText tai GoTheatrical!	3980	1000	1000	10	20	21 970
20 kpl iPodeja, hävikki tai muu poistuma arvioitu 5 kpl/vuosi							
+ katsojat joilla oma laite							
Taustapeilittekstitys							
2,8m leveä kaksirivinen yksivärinen näyttölaite, Wahlberg							
		4400	500	0	15		4 900
Lukulaite 30 kpl. Vuotuinen vioittuminen 2 kpl.		3000		200	15	30	6 000
							10 900
Sony Subtitle glases							
Lukulaite 30 kpl. Vuotuinen vioittuminen 2 kpl. arvioitu hinta 500€/laite		15000	500	1000	10	30	38 000

Kaikissa tapauksissa kustannuksiin tulee lisäksi tekstityksen ajotietokone, n. 1000€

Liitteet

Aiheesta muualla/liitteet

01)

Tiivistelmä teatteritekstityksiä koskevasta esiselvityksestä

01 Tiivistelmä teatteritekstityksiä koskevasta esiselvityksestä.pdf

02)

+Esiselvitys tekstityksen vaikutuksesta teatterielämykseen sekä teattereiden mahdollisuuksista lisätä tekstityksiä esityksiinsä+, Tanja Borg, Käännöstiede (saksa), Kieli- ja käännöstieteiden laitos, Tampereen yliopisto, 30.11.2007

02 teatteritekstitys esiselvitys.pdf

03)

+a good practice guide to open captioning+, Editor - Phyllida Shaw, Print production - Tadberry Evedale, ©stagetext 2003

03 a good practise to open captioning.pdf

04)

+Electronic libretto+

http://en.wikipedia.org/wiki/Electronic_libretto

04 Electronic libretto - Wikipedia, the free encyclopedia.pdf

05)

CLASSICAL VIEW; Met Titles: +A Ping-Pong Of the Mind+, Edward Rothstein, April 09, 1995

05 CLASSICAL VIEW.pdf

06)

+Technologies help more enjoy movies+, MARTA HEPLER DRAHOS, Traverse City Record-Eagle, May 7, 2009

06 Technologies help more enjoy movies » Life » Traverse City Record-Eagle.pdf

07)

Surtitles . Wikipedia tulostettu 2011

07 Surtitles - Wikipedia, the free encyclopedia.pdf

08)

Rear Window Captioning System . Wikipedia tulostettu 2011

08 Rear Window Captioning System - Wikipedia, the free encyclopedia.pdf

09)

MoPix . Motion Picture Access, <http://ncam.wgbh.org/mopix/> tulostettu 2011

09 MoPix . Motion Picture Access.pdf

10)

Closed Captioning Standards and Protocol, English-language Working Group on Closed Captioning Standards (Canada), Third Edition December, 2008

10 Closed Captioning Standards and Protocol.pdf

11)

The CBC Captioning Style Guide, 2003

11 The CBC Captioning Style Guide.pdf

12)

esite: Visutech ApS and Radio Marconi (IT)

12 visutech istuinnäyttö.pdf

13)

Esite: Electronic Surtitle Display System (Visutech)

13 visutech-quo-esds-2010-v2.pdf

14)

Esite: Caption Display - Closed Caption Display Systems

14 Caption_Display_Feb_2011.pdf

15)

A Guide To Making Your Event Fully Accessible To The Deaf and Hearing Impaired

15 captionsdirectreport.pdf

16)

Sony Subtitle Glasses Display Closed Captions For Films At Movie Theater - Health News and Medical Tourism Blog

16 Sony Subtitle Glasses.pdf

17)

Esite: Wahlberg SurTitle system

17 180_surtitle_display_eng_2011_print